

18. Шишкін В. Земля – це національне багатство України. 24 трав. 2021. URL: <https://i-ua.tv/society/27707-viktor-shyshkin-zemlia-tse-natsionalne-bahatstvo-ukraini>

19. Шумська С. С. Національний капітал України: оцінки й тенденції. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 4. С. 23–37.

Шармар Ольга Михайлівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ ПОСЯГАЮТЬ НА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для посилення відповідальності за викрадення чужого майна в умовах воєнного стану на території України було прийнято низку змін до КК України. Так відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 03.03.2022 р. № 2117-ІХ. Цим документом внесено зміни до ст. 432, 185, 186, 187, 189, 191, 432 КК України [1].

Згідно з цим документом мінімальну межу покарання у виді позбавлення волі за мародерство (ст. 432 КК), яка передбачала три роки позбавлення волі збільшено до п'яти років позбавлення волі. Відповідно до ст. 432 КК України мародерство – це викрадення на полі бою речей, що знаходяться при вбитих чи поранених. Необхідно зазначити, що основним безпосереднім *об'єктом* мародерства є бойова слава ЗС і честь військовослужбовця, а також порядок дотримання звичаїв та правил війни [2, с. 1322]. Додатковим обов'язковим *об'єктом* злочину у випадку викрадення речей, що знаходяться при поранених, є власність.

Предметом мародерства може бути тільки приватне майно (гроші, годинники, медальйони тощо) вбитих чи поранених, незалежно від того, до чиєї армії останні належать. Воно може бути викрадене як під час бою, так і відразу ж після нього. Зброя, боєприпаси, документи, що містять відомості військового характеру, інші предмети, що збираються для їх використання під час ведення військових дій, не є предметом цього злочину.

З *об'єктивної сторони* злочин полягає у діях – викраденні речей, що знаходяться при вбитих і поранених. Обов'язковою ознакою складу є *місце* – *поле бою* – це земельна, у тому числі у межах населеного пункту, ділянка, морський чи повітряний простір, в якому ведеться бій. Полем бою може бути і ділянка водного простору. *Суб'єктом* злочину є будь-який військовослужбовець.

Отже, цим законом посилено покарання за привласнення чужого майна на полі бою або використання трагічних обставин, бойових дій для власної наживи шляхом пограбування людей, в тому числі вбитих або поранених.

Згідно з п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України закріплено, що вчинення злочину з використанням умов воєнного стану є обставиною, яка обтяжує покарання. Це означає, що кримінальне правопорушення вчиняється в обстановці воєнного стану і винний умисно використовує обстановку, яка склалась, для реалізації своєї мети. Урахування обставини, яка обтяжує покарання погіршує правове становище особи, яка вчинила злочин, що надає суду відповідні можливості: призначити основне або додаткове покарання ближче до верхньої межі відповідної санкції або у максимальних межах, визначених цією санкцією; призначити більш суворий вид основного покарання з числа покарань, зазначених в альтернативній санкції; призначити додаткове покарання, передбачене у санкції як факультативне, або призначити відразу декілька додаткових покарань.

Як зазначалося вище, посилюючи кримінально-правову охорону власності в умовах воєнного або надзвичайного стану законодавець доповнив кваліфіковані склади частини четвертої ст. 185, 186, 187, 189, 191 КК. Це означає, що під час дії воєнного та надзвичайного стану, заволодіння чужим майном шляхом крадіжки (ст. 185 КК), грабежу (ст. 186 КК), розбоєм (ст. 187 КК), вимагання (ст. 189 КК), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК), в будь-якому розмірі повинно кваліфікуватися за відповідними частинами статей, які відносяться до категорії тяжких чи особливо тяжких злочинів.

За наявності обставин, які обтяжують покарання необхідно врахувати наступне. У випадку, коли злочин вчинено з обставиною, закріпленою у кваліфікованому складі, то достатньо кваліфікувати злочин за цим складом. Якщо ж така обставина не передбачена в кваліфікованому складі, але є обставиною, яка обтяжує покарання, передбаченою ст. 67 КК, то злочин кваліфікується за відповідною статтею (частиною статті) КК, а обставина, яка обтяжує покарання, закріплена в ст. 67 КК, враховується суддею при призначенні покарання. На підтвердження цього існує положення щодо обтяжуючих обставин, зроблене в ст. 477 КПК, стосується вказаних у диспозиції тієї чи іншої статті Особливої частини КК кваліфікуючих ознак певного злочину і не поширюється на передбачені ч. 1 ст. 67 КК обставини, які обтяжують покарання (постанови Судової палати у кримінальних справах ВС – від 8.10.2015 у справі №5-132кс15 і від 18.05.2017 у справі №5-79кс(15)17). Наприклад, якщо грабіж, вчинений в умовах воєнного стану за цією ознакою вже

кваліфікований за ч. 4 ст. 185 КК, то вчинення злочину в умовах воєнного стану не буде враховуватися як обтяжуюча обставина, яка обтяжує покарання. Водночас в деяких загальних та спеціальних нормах КК, які стосуються викрадення майна не передбачено кваліфікуючою ознакою викрадення чужого майна в умовах воєнного або надзвичайного стану, наприклад в статтях: 190, 289, 308 КК тощо.

13 липня 2023 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо усунення суперечностей у караності кримінальних правопорушень» (законопроект № 8235) від Зокрема ч.3 ст. 190 КК викладено в наступній редакції, а саме: «шахрайство, вчинене в умовах воєнного чи надзвичайного стану, що завдало значної шкоди потерпілому, яке карається штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022р. № 2117-IX. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text>.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 11-те вид., переробл. та допов. – Київ : ВД «Дакор», 2019. – 1384 с.